

מאלפי זהב

אוצר הערות והידושים קושיות וביאורים

לקט ענינים בפשט בהלכה ובאגדה על סדר הפרשה

פרשת וילך - יום הכיפורים

(פ"א פס' ב) לא אוכל עוד לצאת ולבא - כו'. דבר אחר, לצאת ולבא בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיונות החכמה. וביאר השפתי חכמים דהטעם הוא כדי שלא יצטער שנטלה הגדולה ממנו ונתנה ליהושע, דכיון שנסתמו ממנו מסורות החכמה למה לו חיים. חזינן כמו שכתב הרמב"ם (פ"ז מה' רוצח ה"א בהא התלמיד שגלה מגלין רבו עמו) 'וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין', (ועי' שיעורי הגר"ש מכות אות שנט משכב"ז).

(ט' פס' ט) ויכתוב משה וגו' ויתנה - כשנגמרה כולה, נתנה לבני שבטו. וכע"ז איתא ברמב"ן. וצ"ל דאזלי להמ"ד בב"ב (טו ע"א) שח' פסוקים אחרונים משה כתב בדמע. דאילו למ"ד שיהושע כתבן, א"כ מאי שייך 'כשנגמרה כולה'.

האם נהגה מצות הקהל קודם מלוכת שאול

(י' פס' י) מקץ שבע שנים במע"ד שנת השמיטה וגו' הקהל את העם וגו'.

נסתפק המנחת חינוך (מצוה תריב) האם הל"מ דדוקא מלך, ואם אין מלך בישראל אין מצוה כלל, וא"כ עד שאול המלך ע"ה לא נתקיימה מצוה זו. א"ד לאו דוקא מלך, וסגי בגדול שבדורו.

ולכא"ו יש להוכיח מהגמ' בסוטה (מא ע"א) דכבר קודם זמן שאול קיימו מצוה זו. מהא דמשמע שם שקראו מיד בשמיטה הראשונה כשהתחילו למנות שמיטין. [בימי יהושע ב"נ].

דאמרי' התם דאי כתב רחמנא מקץ, הו"א נימנו מהשתא ואע"ג דלא מתרמי בשמיטה, כתב רחמנא שמיטה. ופרש"י דמשנת ארבעים והלאה שבערבות מואב נאמרה פרשה זו, ואע"ג דלא מתרמי בשמיטה, שלא מנו שמיטין עד לאחר שבע שכיבשו ושבע שחילקן כדאמרי' בקידושין (מ ע"ב). ומשמע דעכ"פ אחר כיבוש וחילוק, נהג מיד.

ושו"ר ברמב"ם (פ"א מלכים ה"ג) שכתב דיהושע היה מלך. ולפי"ז א"ש שקראו כבר אז, ואפי' אי נימא דדוקא המלך קורא.

ובעיקר דברי הגמ' צע"ג, דהנה אפי' אם ימנו מהשתא, אכתי יצא תמיד מקץ ז' שנים בשנת השמיטה, כיון שעתה עמדו בשנת הארבעים. ולאחר כ"א שנים היתה בלא"ה שמיטה.

ואין לתרץ דהנ"מ רק לשנה השביעית והי"ד מכניסתם לא"י, [ואה"י שבהמשך השנים, בלא"ה יצא בשנת השמיטה]. וכן אין לומר דכל הנ"מ רק לענין אימתי לעשות יובל. או נ"מ לאופן מנין שנות השמיטה לאחר נ' שנה, לדעת חכמים דשנת יובל אינה עולה למנין שנות השמיטה (ערכין לג ע"א). דכ"ז הוא דוחק בלשון הגמ' 'ואע"ג דלא מתרמי בשמיטה', דמשמע דאם ימנו מהשתא לא יצא בשמיטה. וצ"ע.

(י' פס' יב) האנשים - ללמוד, והנשים - לשמוע, והטף - למה בא, לתת שכר למביאייהם. לפי"ז צ"ל דמלבד 'למען ישמעו', קאי הכל על הגברים בלבד. ואולי 'ויראו את ד' שייך גם בטף. אך לא משמע כן מהמשך 'לתת שכר למביאייהם', דמשמע דזה המטרה בהבאתם, ולא היראה. וצ"ב מדוע באמת טעם התורה לגבי הבאת הקטנים הוא משום לתת שכר, ולא מטעם זה של ליראה. ואולי באמת הוא טעם רק לקטנים ממש שאינם מבינים כלל.

ואומרים בשם השפת אמת, דכיון שידע הקב"ה שבלא"ה יהיו מוכרחים להביאם, [שהרי אין מי שישמור עליהם, אחרי שכל השאר חייבין לבא], רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם מצוה להביא הטף, (וע"ע מ"ש"כ בהקדמה לא"י עמ"ס שבועות).

(י"ז פס' טז) הנך שכב עם אבתך וקם העם הזה וגו'. איתא ביומא (נב ע"ב) שהוא ממקראות שאין להם הכרע. והיינו דאפשר לקרוא, הנך שוכב עם אבותיך וקם. או וקם העם הזה וגו'. ועי' בתו"ת כאן שביאר דאין צד ש'וקם' קאי רק אדלעיל. דא"כ אין שום משמעות להמשך, העם הזה וגו'. אלא יהא מקרא נדרש לפניו ולאחריו. וכ"מ קצת בסנהדרין (צ ע"ב) במעשה עם ריב"ח והרומיים.

(י"ז פס' טז) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. צ"ע מדוע פתח בלשון רבים, דנראה כמדבר אל בני ישראל. ואח"כ מסיים ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם, דמשמע דמדבר למשה רבינו שלמדס וישים בפיהם. ועי' רמב"ן דהציווי כתבו לכם, הוא למשה ויהושע, וצוה ששניהם יכתבוה. משא"כ ולמדה, שבזה משה הוא העיקר. ולפי"ז א"ש, דהציווי בהתחלה נאמר בלשון רבים, משום שהוא היה לשניהם. ושימה בפיהם נאמר בעיקר כלפי משה. [אך עי' חזקוני דפירש דלמדה את בני ישראל קאי על יהושע בלבד].

בגדר מצות כתיבת ס"ת

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

הנה איתא בסנהדרין (כא ע"ב) דאע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה, מצוה על האדם לכתוב משלו. וצ"ע מ"ש מהא דלגבי אתרוג וכדו' דבעי' לכם, ודאי אף בירושה הוי 'לכם'.

ובמנחת חינוך (מצוה תרי"ג) ביאר, דהכא שאני, שכתוב להדיא 'כתבו', ומבואר דענין המצוה הוא לכתוב. ולא רק שיהא ס"ת ברשותו.

ועי' בתורה תמימה שביאר הטעם בזה, דכאן עיקר המצוה היא שיתרבו הספרים בעולם ועי' זה יגדיל תורה, [וכמ"ש בב"ב (יד ע"א) דר' אמי כתב ד' מאה ס"ת, כדי שיתפשטו בעולם, ועיין ב"מ פה ע"ב], וכ"ז בכתב, אבל כשהניחו לו אבותיו, לא הוסיף ס"ת בעולם.

וכתב דה"ה בקונה, אינו מוסיף ספרים בעולם. ונפק"מ למש"כ הפוסקים (י"ד סי' ער) דבזה"ז יוצאים מצות כתיבת ס"ת גם בקנין חומשים, דזה הוא רק בקונה מהמוכר, שע"י קניתו יודפסו עוד חומשים, משא"כ בקונה מסתם בעה"ב.

ולפי דבריו מתורץ משה"ק שם המנ"ח, איך בקנה מקיים (רק שאינו לכתחילה), הרי המצוה לכתוב דוקא. ולדברי התו"ת מבואר, דהלא סו"ס עי"ז נתרבו הספרים בעולם. ורק כיון שזה מעין גרמא, אי"ז אופן קיום המצוה לכתחילה.

ויל"ע לפי מש"כ החינוך שטעם המצוה היא שיהא מזומן בידו ס"ת ללמוד, מדוע בקנה אינו מקיים המצוה לכתחי'. וצ"ל דהרי טעמי איכא, [להוסיף ספרים, ושיהא מצוי בידו ללמוד], ובעינן לתרוייהו.

עניני יום הכיפורים

האם תפלת הכהן גדול ביוה"כ היתה בהיכל או בקודש הקדשים

הנה במשנה ביומא (גב ע"ב) מפורש שתפלת הכה"ג היתה בבית החיצון, וז"ל המשנה 'יצא ובא לו בדרך בית כניסתו ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון'. [וכ"ה בסדר העבודה לנוס' ספרד 'ומתפלל בהיכל תפלה קצרה'].

וצ"ב א"כ מהו שאומרת המשנה שם מיד אח"כ, 'ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל'. הלא כשנמצא בהיכל, שייך לראותו.

ואולי מפני שהסתלקו בזמן ההקטרה אף מבין האולם ולמזבח, [שהוא תקנה מדרבנן (יומא מד ע"ב)], לא יכלו לראותו.

אולם בכתבי אאמור"ר שליט"א ציין דבר פלא, כי בכמה מרבתינו מצינו שתפלתו היתה בקוה"ק ולא בהיכל.

הראשון הוא בספר חסידים (סימן תצ"ה) 'ביום הכיפורים נכנס לפני ולפנים, ואותו מקום שהיו מקטירים הקטורת היתה נשמעת התפילה, שהרי כהן גדול היה מתפלל תפילה קצרה בבית קדשי הקדשים, ואם התפילה היתה נשמעת בחוץ כמו מבפנים, לא היה צריך להתפלל לפני ולפנים, וכו"ו'.

וכ"כ הרוקח בפירושו לתורה (ויקרא כא, י) 'כהן גדול נכנס לפני ולפנים, ומתפלל על ישראל, ומקטיר קטורת, ולא זו משם עד שנראה בענון, ומוחל עונותיהם של ישראל'. ובפשטות נראה מדבריו כנ"ל, שהתפלל בקוה"ק.

וכן משמע מדברי הבעל הטורים (שמות כד, ב) שכתב 'כמו שנגש משה לבדו, כך הכהן נכנס לבדו לפני ולפנים להתפלל שם על השנה שתהא כתקונה כו"ו'.

וכך מבואר בדברי הרבינו בחיי בפ' שמיני (ט, כג) 'וכך היה מנהגו של כהן גדול ביום הכיפורים היה נכנס לפני ולפנים להקטיר הקטורת ומתפלל על צרכי העם בספוק מחייתן'. ובפ' אחרי (טו, א) הביא כן בשם מדרש, 'מתוך אותה אבן שתיה היה כהן גדול מתפלל על ישראל בספוק מזונותיהם, ואומר יה"ר כו"ו'.

וצע"ג כיצד עולים דברי כל הני ראשונים בקנה אחד עם המפורש במשנה שהתפלל בבית החיצון. [והנה בתנחומא פ' אחרי סי' ג יש מעין המדרש שהביא הרבינו בחיי, אך לשון זו אינה נמצאת שם. ובלא"ה לא מסתבר המדרש שהוא מאוחר יחלוק עם משנה מפור'. וע"כ אין מקום לפ' דהראשונים פירשו אליבא דהמדרש דפליג אנמי'].

והנה ברמב"ם בפיהמ"ש ביאר הא דלא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל, 'לפי שאילו היה מתאחר היו מפתחין, שמא אירעו מיתה כי הרבה כהנים גדולים היו מתים בקוה"ק'. ומשמע ג"כ שהתפלל בקוה"ק. אך יש לדחות דמאחר שלא יכלו לראותו בהיכל וכמב' לעיל, א"כ כ"ז שלא יצא מההיכל חששו שמא מת בקוה"ק, ודו"ק.

בענין סעודת מוצאי יוה"כ 'לך אכול בשמחה לחמך'

לכאוו"י יש ג' סעודות של יו"ט דיוה"כ: א' סעודת עריו"כ שכתב רבינו יונה (שע"ת ש"ד או"ט) שזה הסעודת יו"ט דיוה"כ. ב' סעודת מוצאי יוה"כ. ג' סעודת פורים, דידוע בשם הגר"א ד"פורים כפורים" היינו דיום הפורים הוא השלמה לסעודת יוה"כ. וכמו דבכל יו"ט יש חציו לכם, כן ביוה"כ יש חציו לכם הנעשה בפורים. וצ"ע למאי בעינן ג' סעודות להשלמת הסעודה דיוה"כ.

ונראה דמה שצריך סעודה גם בעריוה"כ וגם במוצאו, דבעריו"כ יש דין סעודה מחמת השמחה בעצם מה שמגיע זמן הטהרה (כמש"כ השע"ת שם או"ח). וענין השמחה במוצאי יוה"כ הוא משום שלאחר שכבר הקב"ה טיהרנו, השמחה היא שמחה שלמה בהודאה על שזכינו להיטהר לפני אבינו שבשמים. וכמו שאחז"ל (יומא פה ע"ב) אמר ר"ע אשריכם ישראל כו'. [וכעין מה שמברכין קודם האכילה כשרעבים, ואחר האכילה כששבעו. דיש אופן הנאה של שובע, ומאידך יש אופן הנאה בעצם הגעת המאכל, ע"י ברכות לה ע"א. וכך י"ל לגבי השמחה שבכפרת יוה"כ].

והשמחה של יוה"כ שבסעודת פורים, יש לבאר דביוה"כ איכא יו"ט מצד עצמו, וכן מצד החלק של הקבה"ת שלו [שהרי ביוה"כ נתנו לוחות שניות]. ולגבי שבועות אמרי' (פסחים סח ע"ב) דלכו"ע בעי' לכם משום דנתנה בו תורה.

ומכילא י"ל דהגם שבערב יוה"כ איכא סעודת היו"ט, אכתי בעי' סעודה לקבה"ת, [דא"א לשמח בעריו"ט קודם שקבלה]. וזה משלימין בפורים שקבלה מאהבה בימי אחשורוש, כדאיתא בשבת (פח ע"א). ומעתה א"ש מדוע נעשית בפורים דוקא, משום שזה זמן קבה"ת.

חידה

כיצד יתכן אדם שחציו חייב במצוות כזכר וחציו חייב במצוות כנקבה. [לכה"פ ב' אפשרויות].

הערה לגיליון הקודם, בנידון האם מתקיים פריעת בע"ח מצוה בעצם השמיט"כ. ע"י ב"י (סי' סו) בשם תשו' הרמב"ן, דמי שנשבע לפרוע לחבירו ההלוואה לא נשבע זה לפרוע אלא כל זמן שהוא חייב, שאילו מחל לו זה חובו, אין חיוב שבועה חל עליו כו', שהרי זה כאילו התקבל חובו דאפקעתא דמלכא הוא'. ומבואר דהוא כאילו פרע. ויל"ד עפ"ד האם אף מתקיים בזה פריעת בע"ח מצוה.

'ובחרת בחיים'

רשימות מהנהגות ודברים שנשמעו מאדמו"ר מרן שה"ת זצ"ל

תפילה

השתחויה ביה אל זה ואמר'

שאלתי האם יש מקור למה שנהגו העולם להשתחוות לב' הצדדים כשואמרים בקדושה זה אל זה ואמר, והאם יש ענין לעשות כן משום שנהגו. והשיב, לא שמעתי.

עדיפות צורת התפילה לאשה

אשה שבבוקר אין לה זמן, והיא יכולה להתפלל בבית רק שמונ"ע ובעמידה, או תפילה שלמה באוטובוס ובישיבה. מה עדיף. והשיב, לעמוד.

ב' זוגות מספריים לענין תספורת קודם מנחה

נשאל אם מי שיש לו ב' זוגות מספריים, יכול להסתפר קודם מנחה (שאו גם אם ישבר הזוג, יהא לו אחר), והשיב דלא פלוג.

ברכה"ת על קריא"ש כשנרדם בטעות

אדם שהתעורר באמצע הלילה ונזכר שלא קרא קריא"ש שעל המיטה ובדעתו לחזור לישון. האם יברך ברכות התורה קודם הקריאת שמע. והשיב, לא צריך. [מה שהוא נרדם] זה היה בטעות. הוא יצא [בברכה"ת של] קודם.

מהרה לתוכה

שאלוהו מדוע כתוב וכסא דוד 'מהרה' לתוכה תכין ולגבי ולירושלים עירך לא כתוב 'מהרה' ברחמים תשוב. והשיב שרוצים שמישיח יבוא מהר, מהרה לתוכה.

אי"ה בשבוע הבא יצא גיליון כפול, הכולל את פ' האזינו, עניני חג הסוכות, ופ' וזאת הברכה.

אשמח מאוד בהערות ותגובות [הושגת הגיליון בפל" - 0533130380]